

Sikkerhetstabbene i det hemmelige Norge

Henning Carr Ekroll, Anders Børringbo og Olav Døvik
NRK Dagsrevyen

Publisert april – juni 2010

NRK Dagsrevyen
0340 Oslo
Bj. Bjørnsons pl. 1
Telefon: 23 04 84 10

Publiserte saker:

Tv-reportasjer

Lørdagsrevyen 10. april:

"Adressen til regjeringens hemmelige krigshovedkvarter er lagt ut på internett og tegningene ligger åpent i Riksarkivet" (Henning Carr Ekroll og Anders Børringbo)

<http://www.nrk.no/nett-tv/indeks/208546/>

Dagsrevyen mandag 12. april:

"Det hemmelige tallet på ansatte i Etterretningstjenesten er lagt ut på nett, stortingspolitikere krever svar fra statsråden og DSB henter dokumentene fra Riksarkivet" (Anders Børringbo, Olav Døvik og Eirik Veum)

<http://www.nrk.no/nett-tv/indeks/208775/>

Dagsrevyen 21 og Kveldsnytt mandag 12. april:

"Forsvaret innrømmer at de ikke har kontroll over hva slags informasjon som er lagt ut" (Eirik Veum)

<http://www.nrk.no/nett-tv/indeks/208847/>

Dagsrevyen onsdag 14. april:

"Sensitiv informasjon om Forsvarets spesialkommando (FSK) ligger ute på nett" (Anders Børringbo)

<http://www.nrk.no/nett-tv/indeks/209164/>

Kveldsnytt søndag 25. april:

"Forsvaret gir opp å fjerne informasjonen som allerede ligger ute på internett" (Henning Carr Ekroll og Anders Børringbo)

<http://www.nrk.no/nett-tv/indeks/210796/>

Dagsrevyen torsdag 29. april:

"38.000 personer har tilgang på navnelister over ansatte i E-tjenesten" (Henning Carr Ekroll og Olav Døvik)

<http://www.nrk.no/nett-tv/indeks/211572/>

Dagsrevyen 21 og Kveldsnytt torsdag 29. april:

"Lederen i Stortingets utenriks- og forsvarskomiteé kaller sikkerhetsbristen en skandale" (Arnfinn Nygaard)

<http://www.nrk.no/nett-tv/indeks/211624/>

Dagsrevyen fredag 30. april:

"Sikkerhetsbristen gjelder også ansatte i PST og NSM. Dette kan sette liv i fare mener NUPI-forsker" (Olav Døvik)

<http://www.nrk.no/nett-tv/indeks/211719/>

Dagsrevyen tirsdag 4. mai:
"Kontroll- og konstitusjonskomiteen vurderer åpen høring"
(Henning Carr Ekroll)

Denne saken ligger dessverre ikke ute på nett-tv

Dagsrevyen torsdag 3. juni:
"Personlighetstester av 140 jagerflykandidater på avveie- forsker nekter å levere dem tilbake" (Anders Børringbo og Olav Døvik)
<http://www.nrk.no/nett-tv/indeks/216627/>

Dagsrevyen 21 torsdag 3. juni:
"Datatilsynet mener det er skremmende at Forsvaret ikke har bedre kontroll"
(Anders Børringbo og Olav Døvik)

Denne saken ligger dessverre ikke ute på nett-tv

Nettsaker på nrk.no

10. april:
Avslører sitt eget topphemmelige krigshovedkvarter
<http://www.nrk.no/nyheter/norge/1.7069626>

12. april:
Ny sikkerhetstabbe fra det hemmelige Norge
<http://www.nrk.no/nyheter/norge/1.7076950>

14. april:
Forsvaret forstod ikke at nettinformasjon kunne misbrukes
<http://www.nrk.no/nyheter/norge/1.7079717>

25. april:
Forsvaret gir opp å fjerne hemmelige opplysninger
<http://www.nrk.no/nyheter/norge/1.7090121>

29. april:
38.000 kan se navnelister over etterretningsansatte
<http://www.nrk.no/nyheter/norge/1.7101624>

30. april:
- Umulig å fjerne forsvarsopplysninger
<http://www.nrk.no/nyheter/norge/1.7103560>

30. april:

Sikkerhetsbristen gjelder også PST

<http://www.nrk.no/nyheter/norge/1.7105372>

3. mai:

Kan måtte skifte personell

<http://www.nrk.no/nyheter/norge/1.7107358>

28. mai:

Forsvaret visste om datatabbe i årevis

<http://www.nrk.no/nyheter/norge/1.7143912>

28. mai:

- Etterretningstjenester over hele verden ler av oss

<http://www.nrk.no/nyheter/norge/1.7144003>

31. mai:

- For dyrt å skjerme PST-ansatte

<http://www.nrk.no/nyheter/norge/1.7146880>

3.juni

Forsvaret har mistet kontroll over sensitive personlighetstester

<http://www.nrk.no/nyheter/norge/1.7152352>

Innholdsfortegnelse

Publiserte saker	2
1: Innledning:	6
2: Idéen og det innledende researcharbeidet	6
3: Videre research: Hemmeligheter i telefonkatalogen	7
4: Krigshovedkvarteret	8
5: Spioner i registrene	11
5.1: Når kjører vi det ut?	12
5.2: Hvordan følge opp?	13
6: Kildebruk	14
7: Hva genuint nytt ble avslørt?	15
8: Hvilke konsekvenser fikk sakene?	16

Vedlegg
Kopier av nettsakene
DVD

1: Innledning:

Gjennom flere tv-reportasjer og nettsaker i april og mai fortalte NRK at det hemmelige Norge ikke klarer å holde gradert eller skjermingsverdig informasjon hemmelig. Sensitive opplysninger som kan skade rikets sikkerhet og sette folks liv i fare havnet åpent på internett, få tastetrykk unna alle som var interessert. Detaljert informasjon om regjeringens krigshovedkvarter, etterretningstjenesten og andre sensitive organer lå også tilgjengelig i ulike offentlige arkiver og registre hvor titusenvis av personer har tilgang. Årsaken var sikkerhetssvikt og manglende rutiner for dokumentkontroll. Reportasjene førte til en debatt om hvordan det offentlige Norge forvalter sensitiv informasjon. Det ble iverksatt interne undersøkelser hos Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap (DSB) og Forsvaret. Stortingets kontrollkomité ba om flere redegjørelser og både politikere og sikkerhetsekspertene etterlyste bedre rutiner. Det ble også satt i gang arbeid med å innføre en bedre sikkerhetskultur i forvaltningen.

2: Idéen og det tidlige researcharbeidet

I desember 2009 arbeidet Henning Carr Ekroll med en sak om Datalagringsdirektivet. I den forbindelse leste han deler av Lund-kommisjonens POT-rapport fra 1996. Følgende avsnitt vekket spesiell interesse:

"I Vi som styrer Norge side 239-240 antydes det, under henvisning til opplysninger fra erfarent etterretningspersonell, at Ruseløkkabunkerens etterfølger som avlyttingssentral finnes i det som i boken kalles Regjeringens krigshovedkvarter B, og som skal befinne seg et sted utenfor Oslo. Kommisjonen antar at boken her sikter til det som oftest kalles Regjeringens sentralanlegg, og som drives i samarbeid med regjeringen."

Henning Carr Ekroll tilhører generasjonen som vokste opp etter den kalde krigen, og han hadde aldri fått med seg at landets ledelse har hatt, eller har, en atombunker. Et par søk på nettet avslørte at en rekke andre land har lignende anlegg, men at disse er tatt ut av drift, solgt, omgjort til museum eller på annen måte åpnet for offentligheten. Han fant en reportasje fra dansk tv, som hadde fått besøke landets atombunker. Hyblene til regjering og kongehus ble vist frem. En sak om et tilsvarende anlegg i Norge ville bli en god magasinreportasje – om vi fikk tilgang, selvsagt. Umiddelbart virket ikke det som et stort problem; Den kalde krigen er over, danskene har åpnet opp og tyskerne har omgjort sitt anlegg til museum – hvorfor skulle det være annerledes i Norge? Ekroll sendte en formell henvendelse til Justisdepartementet om å få komme på besøk. Svaret som kom i retur var kort og brutalt:

"Henvendelsen om å få fotografer i krigshovedkvarteret avslås etter offentlighetslovens 21. ledd, av hensyn til nasjonale tryggingssinteresser."

Klageprosessen førte ikke frem, og etter et par runder med Justisdepartementet var svaret fremdeles krystallklart: Det ville ikke bli noe besøk i krigshovedkvarteret.

Men nysgjerrigheten var trigget. Ekroll ba om innsyn i dokumenter knyttet til krigshovedkvarteret hos flere etater og arkiver, blant annet Riksarkivet, nærmest for moro skyld.

3: Videre research: Hemmeligheter i telefonkatalogen

Mens innsynsbegjæringene ble behandlet gikk Henning Carr Ekroll også gjennom en rekke andre kilder. Krigshistoriske bøker, byggesaksregistre, militære fora på internett, nyhetsarkiver og postjournalene til Justisdepartementet, Forsvarsdepartementet og DSB ble saumfart – på jakt etter tegn på hva som var årsaken til at dette anlegget fremdeles skulle være så hemmelig. I tillegg tok han kontakt med en rekke personer med kjennskap til Forsvaret og regjeringens beredskapsplaner. Men stort sett var det kun trivialiteter som dukket opp, og han var i ferd med å legge hele prosjektet på is da det dukket opp opplysninger som brått gjorde at arbeidet fikk en helt annen innfallsvinkel.

Et enkelt Google-søk avslørte at informasjon om krigshovedkvarterets adresse, telefonnummer, antall ansatte og firmakategori lå åpent tilgjengelig i en rekke telefonkataloger og databaser på nett. Da vi ringte telefonnummeret vi fant på nett ble vi møtt av en svært overrasket medarbeider som advarte oss mot å jobbe videre med saken på grunn av anleggets sensitive karakter.

"Hadde jeg vært deg ville jeg ikke snoket så mye mer i dette"

Ansatt ved krigshovedkvarteret

Henning Carr Ekroll kjørte til adressen og fant anlegget i løpet av ti minutter. Ved hjelp av søk i Vegdirektoratets Autosys-system fant han ut av bilene som sto parkert utenfor tilhørte ansatte i DSB, og ved flere kontrollbesøk tydet antallet parkerte biler på at anlegget til en hver tid var bemannet med mellom to og fem personer. Dette bekreftet at anlegget fremdeles var fullt operativt og i drift.

Ekroll tok ny kontakt med DSB og Justisdepartementet som bekreftet dette. Svaret var like klart: *"Anleggets plassering er unntatt offentlighet etter offentlighetslovens 21. ledd, av hensyn til nasjonale tryggingssinteresser."*

Omrisset av det som skulle bli den første saken begynte etter hvert å tegnes: Et av landets mest hemmelige beredskapsanlegg var kompromittert i en rekke telefonkataloger – opplysningene var bare et par tastetrykk unna alle som måtte være interesserte.

I mellomtiden fikk Ekroll svar fra Riksarkivet om at de hadde store mengder arkivmateriale tilgjengelig for innsyn, men at de "ikke kjente anleggets status i dag". Overraskelsen var stor ved oppmøte i Arkivverkets lokaler på Sognsvann. I de tre eskene fra arkivet lå det hundrevis av dokumenter fra det gamle DSB (Direktoratet for sivilt beredskap). Det var plantegninger, tekniske spesifikasjoner, besøkslister, fakturaer og en lang rekke andre dokumenter som tegnet et svært detaljert bilde av hvordan det offisielt hemmelige krigshovedkvarteret fungerer. Etter timer med gjennomgang av materialet på lesesalen ble det viktigste avfotografert. Dokumentene var fra 60- 70- og 80-tallet, og mange var merket med ulik gradering.

Uten at vi oppga hva vi hadde funnet tok vi på ny kontakt med DSB og Justisdepartementet. Spørsmålet vårt var enkelt:

"Er plantegninger og teknisk dokumentasjon knyttet til krigshovedkvarteret noe som er offentlig tilgjengelig – og kan vi få innsyn i det?"

Svaret var som ventet og lite overraskende.

"Denne type informasjon er unntatt offentlighet etter offentlighetslovens 21. ledd, av hensyn til nasjonale tryggingssinteresser. Det gjelder også all annen informasjon om anlegget."

Det var åpenbart at vi hadde en sak – men fremdeles gjensto en rekke sentrale spørsmål.

4: Krigshovedkvarteret

Etter mye researcharbeid på fritiden lanserte Ekroll en konkret idé for lederen for NRK Nyheters reportasjegruppe, Rune Alstadsæter. Saken var tidligere nevnt på redaksjonsmøter i NRK, men det hadde ikke blitt satt av tid og ressurser til å materialisere den. Etter noen runder ble det enighet om at den første saken skulle sendes i magasindelen i Lørdagsrevyen. En ukes tid før publisering ble Anders Børringbo, som er en god tv-dramaturg med erfaring fra Brennpunkt, heftet på

arbeidet. Vi hadde den største delen av researchen i boks, men det gjensto en rekke sentrale spørsmål og problemstillinger.

- Hvor alvorlig er det egentlig at disse opplysningene er offentlig kjent? Og hvorfor?
- Hvordan hadde den sensitive informasjonen endt opp på internett og i åpne arkiver?
- Hvordan skulle vi lage tv ut av en sak som stort sett dreier seg om arkivpapir, nettoppføringer og to hull i fjellet?
- Hvilke åpne kilder kunne vi intervju i en reportasje om et av landets hemmeligste anlegg?
- Hvordan kunne vi lage denne saken uten å røpe hvor anlegget ligger?
- Skulle vi omtale det med sitt offisielle navn, slik at alle umiddelbart kunne søke det opp på internett?

I tillegg viste det seg at NRK hadde medarbeidere som var eller hadde vært sikkerhetsklarert for arbeid i anlegget ved en krisesitasjon. For å hindre habilitetskonflikter var vi helt klare på at vi ikke kunne kontakte disse i forbindelse med saken.

Etter en runde med redaksjonsledelsen kom vi frem til en ordning hvor vi sladdet oppføringene på internett, og brukte begrepet "krigshovedkvarter" fremfor anleggets offisielle navn. Det var viktig for oss at reportasjen ikke fremsto som en "NRK avslører atombunkeren"-reportasje (en lignende sak ble laget av Ikkevold på 80-tallet, noe som senere resulterte i trusler om straffeforfølgelse fra statsministerens kontor), men at vi hadde fokus på at det her tydelig hadde skjedd en stor sikkerhetsglipp, og at de offentlige etatene selv hadde avslørt sitt eget hemmelige hovedkvarter.

Det første og viktigste var å dokumentere oppføringene på internett og arkivmaterialet i Riksarkivet, i tillegg til å få tatt bilder av anlegget. Henning Carr Ekroll og fotograf Per Onsheim brukte de første dagene på dette.

Vi tok kontakt med DSB i Tønsberg, og gjorde et telefonintervju med ansvarlig avdelingsleder. Vi spurte ham om hvor anlegget ligger, og fikk til svar at det var unntatt offentlighet. I tillegg spurte vi også om dette gjelder tegninger og andre dokumenter, og fikk bekreftende svar. Hensikten med dette opptaket var å få dokumentasjon på at DSB selv bekrefter at anlegget er hemmelig. Da vi etter telefonintervjuet fortalte dem hva vi hadde funnet ut og spurte om et tv-intervju, fikk vi nei. De ønsket ikke å kommentere saken, og henviste til Justisdepartementet.

Også der fikk vi avslag på vår intervjuforespørsel, med begrunnelsen *“Vi kommenterer ikke sikkerheten rundt vår drift”*. De ansvarlige myndigheter ønsket altså ikke å stille til intervju, men vi hadde heldigvis bekräftelsen vi trengte: Telefonsamtalen med DSB.

I mellomtiden arbeidet Anders Børringbo med å finne kilder innen forsvars- og sikkerhetssektoren som ønsket å stille til intervju om det som tilsynelatende var en stor sikkerhetsglipp. Vi landet på flaggkommandør Jacob Børresen, som har mange års erfaring med sikkerhetspolitisk arbeid. I tillegg intervjuet vi forsvarsanalytiker John Berg. Svarene deres bekreftet at dette var et stort sikkerhetsbrudd. I tillegg fortalte personer med kjennskap til anlegget at det var blitt observert personer *“tilknyttet ambassader i Oslo som åpenlyst fotograferte anlegget”*. Dette bekreftet det flere kilder påpekte – anlegget var et åpenbart etterretningsmål.

Underveis i prosessen var det også viktig å få besvart hvorfor det er alvorlig at disse opplysningene blir kjent – og hvorfor det er viktig at det finnes et hemmelig krigshovedkvarter. Berg påpekte at det er essensielt at regjeringen har et sikkert sted de kan dra til om det skulle dukke opp en militær trussel – et sted hvor det kan fattes beslutninger og samle maktapparatet. At anlegget fremdeles er i drift tyder på at det fremdeles anses som nødvendig, selv om den kalde krigen og atomtrusselen fra Sovjetunionen er over. Berg påpekte videre at anlegget fremdeles kan oppfylle sin funksjon i lys av dagens trusselbilde – som i større grad preges av faren for terroranslag mot norske interesser.

At det med jevne mellomrom har vært avholdt øvelser hvor Forsvaret *“evakuerer”* sentrale myndighetspersoner og politikere fra regjeringskvartalet til anlegget understreker også at det fremdeles blir vurdert som sikkerhetspolitisk viktig.

En grundig sjekk av flyfotobasene på gulesider.no og finn.no avslørte noe annet interessant. Anleggets innganger var manipulert bort fra flyfotos. Det var Nasjonal sikkerhetsmyndighet (NSM) som ga instruksjoner om dette, noe som forsterker inntrykket av anlegget som sensitivt.

Vi fikk etterhvert bekreftet fra nettkatalogene at informasjonen om oppføringene på krigshovedkvarteret kom fra Brønnøysundregistrene, og at de offentlige etatene selv hadde rapportert inn informasjonen som i utgangspunktet var hemmelig. Vi fikk også vite at etatene har full mulighet til å få fjernet informasjonen, men at det ikke hadde blitt gjort noe forsøk på dette. Vi hadde nå et bilde av hvor ansvaret for sikkerhetsglippen lå. Også ved Riksarkivet fikk vi opplyst at det er DSB som hadde ansvaret for at sensitive dokumenter ikke hadde endt opp i det åpne arkivet. Vi fikk også verifisert at dokumentene hadde ligget åpent tilgjengelig for alle i over sju år.

5: Spioner i registrene

Den første saken førte til en lang rekke reaksjoner og tilbakemeldinger. Anders Børringbo har tidligere jobbet i Brennpunkt sammen med Ståle Hansen. Hansen har jobbet med mye stoff stoff om Forsvaret og han kunne nå tipse oss om at en rekke opplysninger om Etterretningstjenesten også lå ute på nettet. Et raskt søk i BizWeb og nettkataloger førte oss fram til tallet på antall ansatte i Etterretningstjenesten, et tall som Forsvaret til da hadde nektet å gå ut med fordi det kunne avsløre noe av tjenestens styrke. Vi kunne også finne adresser og navn som kunne være svært kompromitterende for Etterretningstjenesten

Det hemmelige tallet på etterretningsansatte lå altså ute på internett. Kontakten med nettkatalogene og Brønnøysundregistrene bekreftet også i dette tilfellet at informasjonen hadde blitt rapportert inn fra Forsvaret, som innrømmet at det hele var svært uheldig. Samtidig ba opposisjonen på Stortinget om en redegjørelse fra både forsvarsministeren og justisministeren om sikkerhetsglippene ved både E-tjenesten og krigshovedkvarteret, og DSB rykket i all hast ut til Riksarkivet for å hente dokumentene vi hadde avfotografert.

I den muntlige spørretimen i Stortinget onsdag 14. april måtte forsvarsminister Grete Faremo svare for sikkerhetsglippene vi hadde avslørt til da. Peter N. Myhre fra Fremskrittspartiet ville vite hva som var statsrådets reaksjon på at adressen til regjeringens hemmelige krigshovedkvarter lå ute på internett og at det samme gjaldt tallet på antall ansatte i Etterretningstjenesten.

Den samme dagen Faremo var i Stortinget offentliggjorde vi enda en sikkerhetsbrist. Adresser og navn knyttet til en organisasjon under Forsvarets Spesialkommando lå også ute på nettet og kunne lett søkes opp via BizWeb. Spesialkommandoen organiserer noen av Norges hemmeligste personer . Alle opplysninger om og rundt disse personene blir vernet av Forsvaret. Likevel hadde Forsvaret sendt over svært sensitivt materiale til Brønnøysundregistrene uten å be om at de ble skjermet. Vi kjørte denne saken med svar fra Faremo selv.

Etter noen dager måtte Forsvaret innrømme at de ikke kunne gjøre noe med at tallet på ansatte i E-tjenesten hadde havnet på nettet, og ga opp å få det fjernet. Samtidig jobbet vi videre for å se om det kunne finnes mer alvorlige sikkerhetsglipper i forvaltningen. Denne gang var det forsvarsministeren selv som sendte oss i riktig retning.

Noe i svarene til forsvarsministeren, både overfor Stortinget og i våre intervjuer etterpå, gjorde oss ekstra oppmerksomme. Faremo gjentok flere ganger at ny teknologi gjorde det mulig å sette sammen informasjon fra ulike registre.. Hun sa også at de fremdeles ikke hadde funnet en løsning på problemet. Dette satte oss på sporet av neste sak. Hvilke registre var det egentlig hun snakket om?

Det finnes en rekke store offentlige registre som inneholder forskjellige personopplysninger om nordmenn og norske arbeidstakere. Henning Carr Ekroll og Olav Døvik startet jobben med å få oversikt over dem, hva de inneholdt og hvem som hadde ansvaret for informasjonen. Et register pekte seg tidlig ut som mer interessant enn de andre: NAVs Aa-register (Arbeidstaker/arbeidsgiver-register). Registeret inneholder navn og yrkesinformasjon om alle arbeidstakere i Norge. Vi sendte flere eposter til NAV med spørsmål om hva som var oppført i registeret, hvem som hadde tilgang og hvordan man kunne få det.

Slik fikk vi til slutt vite at i alt 38.000 personer i en rekke offentlige etater brukte registeret. Vi fikk også lister over disse etatene. For å få tilgang måtte ansatte skrive under på taushetserklæring om informasjonen i registeret, men flere fagfolk innen data- og informasjonssikkerhet stilte spørsmålstegn ved effekten av denne forholdsregelen. De mente at det ville være lett å finne dem som var villige til å bryte taushetsplikten. Det skulle vi snart få bekreftet.

Det vi fremdeles ikke visste var om ansatte i de hemmelige tjenestene var vernet på noen måte i Aa-registeret. For å få svar på dette ringte vi rundt til forskjellige etater med søketilgang og spurte tilfeldige saksbehandlere om de kunne gjøre et testsøk for oss. Vi sa ikke hva vi skulle bruke det til, men ba dem søke opp Etterretningstjenestens organisasjonsnummer (som allerede lå åpent tilgjengelig på nett). De bekreftet at de oppføringene de fikk opp var et normalt søkeresultat – altså informasjon om alle ansatte i bedriften med navn, fødselsnummer, stillingstittel osv. På denne måten fikk vi flere kilder på at E-tjenesten sto oppført som et helt vanlig firma i Aa-registeret, samtidig som vi kunne slå fast at saksbehandlerne tilsynelatende hadde en relativt lav terskel for å videreformidle informasjon fra registrene. Vi fikk dog aldri sett oppføringene selv, men ledelsen i AA-registeret bekreftet senere at situasjonen var slik våre kilder påpekte.

Vi fant også ut at en avdeling i NRK en gang hadde søkt om tilgang til Aa-registeret og at det da var blitt vurdert seriøst om det skulle innvilges. Det samme gjaldt flere private aktører. Selv om NRK eller de private foretakene ikke var blitt gitt en slik tilgang fremsto det som åpenbart at registeret ikke var dimensjonert for å håndtere graderte eller skjermingsverdige opplysninger.

5.1: Når kjører vi det ut?

Vi valgte å gå for et sendetidspunkt hvor vi viste at vi ville få forsvarsledelsen i tale. Torsdag 29. april skulle forsvarsministeren og forsvarssjefen presenterte en ny instruks for Forsvarets sikkerhetsavdeling for pressen. Kvelden før

pressekonferansen ringte Olav Døvik til presseenheten i Forsvaret og informerte kort om saken vi planla å lage dagen etter. På onsdag hadde Henning Carr Ekroll gjort intervju og hentet reportasjeelementer fra Aa-registeret på Hamar og kommentarer fra Tore Larsen Ordeløkken, som er leder ved Norsk senter for informasjonssikkerhet på Gjøvik.

Etter pressekonferansen i Oslo gjorde vi egne intervjuer både med forsvarssjefen og statsråden. Konfrontert med det vi visste fikk vi også en bekreftelse fra forsvarsledelsen om at det vi presenterte for dem var riktig. Vi fikk også vite at Forsvaret hadde vært klar over problemstillingen en stund uten at de hadde klart å gjøre noe med det.

Vi hentet også inn kommentarer fra professor i forvaltingsinformatikk Dag Wiese Schartum. Han påpekte at man måtte regne med at informasjonen om de ansatte i E-tjenesten var kompromittert når så mange personer hadde tilgang.

Dagen etter fulgte vi opp med at også informasjon om de ansatte i de to andre hemmelige tjenestene i Norge: PST og NSM også lå tilgjengelig i registeret. Forsker Helge Lurås i NUPI kom nå på banen. Han sa at sikkerhetsglippene kunne være livsfarlige for enkeltpersoner i de hemmelige tjenestene.

5.2: Hvordan følge opp?

Etter denne omfattende runden med saker om forskjellige sikkerhetsbrister i Forsvaret, ble terskelen for å få på oppfølginger i Dagsrevyens hovedsendinger høyere. Men sakene fortsatte å gå sine runder på Stortinget der Kontroll- og konstitusjonskomiteen hadde bedt forsvars- og justisministerne svare på en rekke spørsmål. Vi fulgte dette videre med flere saker som ble lagt ut på våre nettsider. Vi hadde også laget egne nettsaker som ble publisert samtidig med de første tv-sakene.

På nettet laget vi blant annet oppfølgingsaker om at Forsvaret hadde kjent til problemstillingene rundt Aa-registeret i flere år uten å ha gjort noe med det. At de hemmelige tjenestene kunne bli nødt til å bytte ut ansatte etter avsløringene og at politiet hadde ment det var for dyrt å skjerme de ansatte i PST fra registeret.

Under arbeidet med serien skjedde det noe høyst uvanlig. Anders Børringbo mottok en stor konvolutt med papirer - uten avsender. Papirene fortalte om en ny, mulig sikkerhetstabbe i Forsvaret: 140 personlighetstester av jagerflykandidater var havnet utenfor Forsvarets kontroll. Saken måtte selvfølgelig sjekkes. Ved anonyme tips må man være ekstra aktsom. Det viste seg at en forskergruppe ledet av Cato Grønnerød ved UiO satt på testene - koblet til personnumre. På grunn av en konflikt med Forsvaret om hvordan materialet skulle behandles videre nektet han å levere det tilbake eller ødelegge det. Grønnerød hadde sittet på materialet i flere år. Det viste seg

også at Forsvaret hadde gjort svært dårlige avtaler om materialet og hvordan det skulle behandles. Det var også gjort sviktende arbeid fra Forsvarets side når det gjaldt sikkerheten rundt forskning på annet personell. Konflikten førte til sak i Dagsrevyen 3. juni. NUPI-forsker Vegard Hansen kritiserte Forsvaret for å ha kommet i denne situasjonen.

Vi fulgte også opp med en egen sak om Datatilsynet som sa det var skremmende at Forsvaret ikke hadde bedre kontroll på den typen sensitive opplysninger. Forskeren hadde tidligere også gjennomført de samme testene på kandidater til å bli marinejeger, men det prosjektet var avsluttet. Datatilsynet opprett tilsynssak mot Forsvaret og UiO. I desember 2010 konkluderte de med at personopplysningsloven var brutt på flere punkter, blant annet fordi det ikke var innhentet samtykke til å delta i et forskningsprosjekt fra kandidatene, verken før eller etter at personlighetstestene ble gjennomført.

6: Kildebruk

Arbeidet med flere av disse sakene, og gjerne spesielt de som angikk krigshovedkvarteret, har vært svært utfordrende kildemessig, spesielt på grunn av mangelen på åpne, muntlige kilder som var villige til å snakke – og like viktig - stille til intervju. Det har vært mange nervøse stemmer i telefonen, gjentatte oppfordringer om at vi burde "holde oss unna" og "forstå at dette er svært sensitivt". Kilder som i andre sammenhenger var hjelpsomme og åpne, lukket seg fullstendig, og både Justisdepartementet og DSB har konsekvent nektet å stille til intervju om saken over en periode på flere måneder. Dette er ikke hverdagskost i Norge i 2010, i et samfunn hvor de offentlige etatene forsøker å fremstå som åpne og transparente.

I løpet av den innledende researchfasen var Henning Carr Ekroll kontakt med rundt 20 personer, mange med god kunnskap om anlegget. Noen var tilknyttet Forsvaret, andre tidligere politikere og byråkrater. De fleste sa ikke mer enn de burde, og informasjonen han fikk tegnet kun et historisk bilde. Det mest nyttige unntaket var da en person med tilknytning til anlegget innrømte at ambassadepersonell åpenlyst hadde fotografert krigshovedkvarteret.

Vi kontaktet også andre offentlige myndigheter som NSM (Norsk sikkerhetsmyndighet), Forsvarsstaben, Forsvarets stabsskole, Forsvarsdepartementet, Forsvarets forskningsinstitutt, Justisdepartementet og DSB. Her var svaret stort sett unisont: *Dette kan vi ikke si noe om.*

Ettersom representanter for offentlige myndigheter stort sett var stille som østers endte vi opp med å bruke personer med tidligere tilknytning og god kjennskap til

Forsvaret som åpne kilder. John Berg og Jacob Børresen forklarte på en god måte hvorfor anlegget bør være hemmelig, og hvorfor det er problematisk at all denne informasjonen er offentlig tilgjengelig.

I tillegg til muntlige kilder har vi også gjennomgått en rekke skriftlige kilder, hvor noen allerede er nevnt. Vi har gjort søk i ulike nettkataloger, i Brønnøysundregistrene, Retriever og en rekke postjournaler. Anlegget er nevnt i Lund-kommisjonens rapport og to bøker. Disse har vi lest. Den aller viktigste skriftlige dokumentasjoner fant vi allikevel i Riksarkivet: Flere hundre sider med informasjon om anlegget, kvitteringer på levert utstyr, plantegninger, navnelister også videre. Med denne informasjonen hadde vi ny kunnskap som vi kunne konfrontere de ansvarlige med. Det vi fikk vite gjorde det klart at dette var en god sak – mange var svært overrasket over at denne informasjonen lå åpent tilgjengelig. I etterkant av den første saken har vi også oppsøkt Plan- og bygningsetatens arkiver i Oslo, i tillegg til Vann- og avløpsetaten. Dette var for å finne ut om det også lå tegninger tilgjengelig av tilsvarende anlegg i Oslo. Disse var dog graderte og unntatt offentlighet på riktig måte. I arbeidet med krigshovedkvartersaken har det utvilsomt vært skriftlige kilder som har dannet det viktigste grunnlaget for saken.

Når det gjelder sakene om Etterretningstjenesten og de andre hemmelige tjenestene opplevde vi der en større åpenhet fra Forsvaret, som villig stilte til intervju om problemstillingene og bekreftet at situasjonen var slik vi avslørte.

Papirer sendt anonymt i en konvolutt er selvfølgelig en ønskedrøm for en journalist. Men det er også grunn til å være på vakt. Personen som hadde sendt brevet, hadde åpenbart interesser av at historien ble kjent. I tipset kom det også oppsiktsvekkende teorier om hvorfor jagerflyvertestene var på avveie. Vi fant at det ikke var grunnlag å bringe fram noe om disse teoriene, men valgte å lage saken renskåret om konflikten om testene. Både forskeren og Forsvaret lot seg intervju om dette.

7: Hva genuint nytt ble avslørt?

Saksføljetongen avslørte en rekke momenter som ikke hadde vært omtalt tidligere. Dette er hovedpunktene.

- Adressen til regjeringens hemmelige krigshovedkvarter var lagt ut på flere telefonsøk-tjenester på internett. Plantegningene og annen detaljert informasjon om fjellanlegget lå ugradert i Riksarkivet – hvor det hadde vært tilgjengelig for alle i sju år.

- På internett kunne man også finne det hemmelige tallet på antall ansatte i Etterretningstjenesten. Tallet skulle unntas offentlighet fordi det kan gi fiender informasjon om E-tjenestens kapasitet.
- Adresser og navn på personer med tilknytning til Forsvarets spesialkommando lå tilgjengelig for alle på nett.
- Den sensitive informasjonen om det hemmelige Norge var sent ut til netttjenesteleverandørene via Brønnøysundregistrene som Forsvaret og DSB rapporterer til – de hadde med andre ord selv bidratt til å gjøre informasjonen kjent for alle på grunn av manglende sikkerhetsrutiner.
- 38.000 personer i en rekke offentlige etater i Norge kunne lese detaljerte navnelister over de ansatte i de hemmelige tjenestene i NAVs Aa-register. Forsvaret hadde visst om problemstillingen i flere år, uten at de hadde klart å gjøre noe med det.
- 140 personlighetstester av jagerflyver kandidater var utenfor Forsvarets kontroll i en konflikt med forskere. Etter en tilsynssak fastslo Datatilsynet at Forsvaret hadde brutt personopplysningsloven på en rekke punkter.

8: Hvilke konsekvenser fikk sakene?

Sakene ble plukket opp av flere andre medier, og forsvarsministeren og justisministeren måtte flere ganger forklare seg for Stortinget. Sakene ble behandlet i Kontroll- og konstitusjonskomiteen. DSB måtte hente tilbake dokumentene om regjeringens krigshovedkvarter fra Riksarkivet.

Forsvaret ga opp forsøket på å fjerne den hemmelige informasjonen som allerede lå ute på internett. Men arbeidet med å skjerme ansatte i de hemmelige tjenestene i offentlige registre ble intensivert. Forsvaret har nå fått på plass midlertidige løsninger som skal skjerme sensitiv informasjon fra offentlige registre og det arbeides også med å gjøre ansatte i forvaltningen mer bevisste på informasjonssikkerhet. Datatilsynet opprettet tilsynssak mot Forsvaret og konkluderte med at personopplysningsloven hadde blitt brutt på flere punkter.

Sakene skapte debatt om måten det offentlige Norge håndterer sensitiv informasjon på.

Marienlyst, Oslo den 14.11. 2011

Henning Carr Ekroll

Anders Børringbo

Olav Døvik